

นโยบายและแผนงาน ในการพัฒนาสถาบันครอบครัว

คำนำ

การพิมพ์ครั้งที่ 1

ครอบครัวเป็นสถาบันหลักและเป็นพื้นฐานแรกในการพัฒนาคน คณะอนุกรรมการ
ยกร่างนโยบายและแผนงานในการพัฒนาสถาบันครอบครัว ในคณะกรรมการวัฒนธรรม
แห่งชาติและคณะอนุกรรมการพัฒนาครอบครัวและแก้ไขความรุนแรงต่อเด็กและสตรีใน
คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) สำนักงานปลัดสำนัก
นายกรัฐมนตรี เห็นว่าการพัฒนาครอบครัวเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง พร้อมกันนั้น สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญบรรจุบางส่วนไว้ใน
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) อยู่แล้ว จึงจัดทำ
แผนพัฒนาสถาบันครอบครัวขึ้น ด้วยความร่วมมือจากหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน ภาค
ธุรกิจเอกชน และบุคคลจากหลายฝ่าย

นอกจากนั้น ในปี พ.ศ. 2537 องค์การสหประชาชาติ ได้กำหนดให้เป็นปีครอบครัว
สากล ซึ่งได้รุกร้าให้ทั่วโลกเห็นความสำคัญของครอบครัว รวมทั้งในการประชุมระหว่าง
ภูมิภาคขององค์การสหประชาชาติ ด้านครอบครัว ที่กรุงบราติสลาวา ประเทศ สโลวาเกีย เมื่อ
เดือนกุมภาพันธ์ 2538 ก็ได้กำหนดให้มีการดำเนินการต่อไปเกี่ยวกับการพัฒนาครอบครัว

คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ความเห็นชอบนโยบายและแผนงานในการพัฒนาสถาบัน
ครอบครัวฉบับนี้ เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2540 และมอบหมายให้ สำนักงาน กสส. ดูแลติดตาม
ผลต่อไป

คณะอนุกรรมการฯ หวังว่าเอกสารนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง
พัฒนาครอบครัว ที่จริงปัญหาอาจไม่ได้อยู่ที่องค์ความรู้มากเท่ากับปัญหาในการที่จะต้องนำ

ความรู้ไปปฏิบัติจึงหวังว่าในช่วงสิบปีข้างหน้า แม้ว่าจะมีวิกฤตการณ์ด้านเศรษฐกิจและ
สังคม ครอบครัวก็จะต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

(นางสายสุรี จุติกุล)

ประธานคณะกรรมการพัฒนาครอบครัวและแก้ไข

ความรุนแรงต่อเด็กและสตรี

ในคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ

สำนักนายกรัฐมนตรี

และ

ประธานคณะกรรมการยกร่างนโยบาย

และแผนงานในการพัฒนาสถาบันครอบครัว

ในคณะกรรมการกองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

คำนำ

การพิมพ์ครั้งที่ 2

วิกฤตการณ์ด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้ปรากฏผลชัดเจนแล้วว่าสังคมไทยประสบปัญหามากขึ้น เริ่มตั้งแต่สมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะพ่อแม่ ผู้ปกครอง ถูกให้ออกจากงานหรือทำงานน้อยลง ซึ่งทำให้ไม่มีรายได้หรือรายได้ลดลง ส่งผลกระทบถึงลูกหลานที่อาจต้องลาออกจากโรงเรียนหรือสถานศึกษา หรือภาวะกิจการล้มละลายหรือถูกยึดบ้านยึดรถเช่นกัน

ผลกระทบเหล่านี้กระทบครอบครัวแน่นอน ถ้าครอบครัวขาดความมั่นคงทางใจอีกทางหนึ่งแล้ว สมาชิกในครอบครัวก็อาจจะยิ่งเผชิญกับความทุกข์ยากมากขึ้นอีก ในช่วงปีที่ผ่านมาปรากฏการณ์การฆ่าตัวตาย หรือการฆ่าสมาชิกในครอบครัวก่อนแล้วจึงฆ่าตัวตายมีเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

ความผูกพันในครอบครัว ความสมานฉันท์ในครอบครัว การคงไว้ซึ่งครอบครัวที่พึ่งพากันได้ในยามทุกข์และยามสุข ล้วนแล้วแต่เป็นผลจากระบบการพัฒนาครอบครัวเป็นสำคัญ นโยบายและแผนพัฒนาระยะยาวด้านครอบครัวจึงเป็นแผนที่ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคธุรกิจเอกชน อาจนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไปได้

คณะกรรมการพัฒนาครอบครัวและแก้ไขความรุนแรงต่อเด็กและสตรีจะประเมินผลแผนในปี 2543 เพื่อรายงานคณะรัฐมนตรีและส่วนงานในสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องต่อไป

ขอขอบคุณ ยูนิเซฟประเทศไทยเป็นอย่างยิ่งที่ได้กรุณาจัดพิมพ์ครั้งที่ 2 นี้ด้วย และที่ได้สนใจเรื่องเด็กสตรีและครอบครัวมาโดยตลอด

(นางสายสุรี จุติกุล)

ประธานคณะกรรมการพัฒนาครอบครัว

และแก้ไขความรุนแรงต่อเด็กและสตรี

นโยบายและแผนงานในการพัฒนาสถาบันครอบครัว

1. ความหมายของครอบครัว

ครอบครัวในปัจจุบันมีลักษณะหลากหลายกว่าแต่ก่อน ซึ่งแต่เดิมมีอยู่เพียง 2 ลักษณะที่ชัดเจน คือ ครอบครัวเดี่ยว ซึ่งประกอบด้วยพ่อแม่ลูก และครอบครัวขยายซึ่งนอกจากมีพ่อแม่ลูกแล้ว อาจมีปู่ย่าตายายและญาติอาศัยร่วมอยู่ด้วย

องค์การสหประชาชาติ ในการรณรงค์เกี่ยวเนื่องกับปีครอบครัวสากล พ.ศ. 2537 ได้ประสบความสำเร็จอย่างมากกับการให้นิยามคำว่า “ครอบครัว” และในที่สุดไม่สามารถให้นิยามได้ เนื่องจากครอบครัวในแต่ละวัฒนธรรมที่มีความหมายแตกต่างกันออกไปและภายในแต่ละวัฒนธรรมก็มีความแตกต่างอีกมากมาย ทั้งนี้ เพราะสังคมกลับซับซ้อนยิ่งขึ้น รวมทั้งมีการยอมรับ “การเป็นครอบครัว” ในลักษณะต่างจากประเพณีดั้งเดิมและเป็นที่ยอมรับจากสังคมเฉพาะบางกลุ่ม

อย่างไรก็ดี เพื่อเป็นการแนะแนวความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับครอบครัว จึงอาจให้ความหมายกว้างไว้ว่า ครอบครัว คือ “กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์และจิตใจ ในการดำเนินชีวิตร่วมกันรวมทั้งการพึ่งพิงทางสังคมเศรษฐกิจและความสัมพันธ์กันทางกฎหมาย หรือทางสายโลหิต ครอบครัวบางครอบครัวอาจมีลักษณะเป็นช้อยกเว้นบางประการจากดังกล่าวที่ยอมรับได้”

ช้อยกเว้น อาจหมายถึงครอบครัวที่มีสมาชิกข้ามช่วงอายุอาศัยอยู่ด้วยกัน เช่น ปู่ย่าตายายอาศัยอยู่กับหลาน เป็นต้น

2. ความสำคัญของครอบครัว

1. ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานแรกที่สุดของมนุษย์ และเป็นสถาบันที่เก่าแก่ที่สุดในโลก ทำหน้าที่ในการหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ของสมาชิกเกิดใหม่ในครอบครัว อันได้แก่ ทารกและเด็ก
2. การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวและการให้การศึกษาในครอบครัวมีอิทธิพลต่อระดับคุณภาพของคนและบุคลิกภาพซึ่งรวมทั้งค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน วิถีชีวิตของสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลต่อกันและกัน
3. ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมพื้นฐานที่ประกอบด้วยวิถีชีวิตของสมาชิกของครอบครัวทุกคน วิถีชีวิตนี้รวมทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง การศึกษา ศิลปวัฒนธรรมและจริยธรรม ซึ่งมีผลต่อคุณภาพของสังคม
4. ครอบครัวเป็นหน่วยเศรษฐกิจที่เล็กที่สุดและเป็นพื้นฐานของสังคม ครอบครัวบางครอบครัวมีบทบาทเป็นหน่วยการผลิตทางเศรษฐกิจโดยตรง
5. ครอบครัว ชุมชนสังคม และสิ่งแวดล้อม มีผลกระทบต่อกันและกันต่างมีกระบวนการวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงโดยไม่มีการหยุดนิ่ง ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล
6. ปัญหาสังคมหลายประการจะป้องกันได้ โดยสถาบันครอบครัว สถาบันครอบครัวที่รวมตัวกันได้จะเป็นพลังกลุ่ม/ชุมชนที่สามารถพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหาของตนเองได้

3. คุณลักษณะของครอบครัวไทยที่พึงประสงค์

1. สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีความรักใคร่กลมเกลียวสมานฉันท์ช่วยเหลือเกื้อกูลเอื้ออาทร มีการพูดจาให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน มีการแก้ปัญหาาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์
2. สมาชิกในครอบครัว มีการทำกิจกรรมร่วมกันและรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
3. พ่อ แม่ และสมาชิกในครอบครัวมีความรับผิดชอบประกอบอาชีพสุจริต รู้จักประหยัดและออม ร่วมกันเสริมสร้างฐานะของครอบครัวให้มั่นคง

4. พ่อแม่ หรือหัวหน้าครอบครัว ต้องทำตนเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ทำร้ายกันและกันอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวให้เป็นคนดีและมีประโยชน์ต่อสังคมปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมของศาสนา
5. พ่อแม่ หัวหน้าครอบครัวหรือผู้ใหญ่ในครอบครัวถ่ายทอดการเรียนรู้และภูมิปัญญาแก่สมาชิก และส่งเสริมให้ได้รับการศึกษา มีความสนใจใฝ่รู้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และรู้จักใช้เหตุผล
6. สมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพดี รู้จักดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง สถานที่อยู่อาศัยให้สะอาดถูกสุขลักษณะ และเป็นระเบียบเรียบร้อย
7. สมาชิกในครอบครัวบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีส่วนร่วมในการทะนุบำรุงรักษาสีงแวดล้อมแล้ว ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย
8. สมาชิกปฏิบัติตนตามครรลองประชาธิปไตยในครอบครัวเคารพกฎหมาย รู้จักใช้สิทธิและปฏิบัติตามหน้าที่พลเมืองดี มีความเชื่อมั่น และปฏิบัติตนส่งเสริมการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

4. สภาพปัญหา

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู

1. ในกรณีที่ทั้งบิดาและมารดาต้องทำงาน ทำให้เด็กขาดผู้ดูแล เด็กอาจถูกทอดทิ้ง นอกจากนั้น บริการรับดูแลเด็กปฐมวัยยังมีไม่เพียงพอ รัฐยังไม่ได้สนับสนุนทั่วถึงและจริงจัง และมีปัญหามากในเรื่องขาดผู้ดูแลเด็กที่มีคุณภาพ
2. เนื่องด้วยความกดดันทางเศรษฐกิจครอบครัว ทำให้บิดามารดาไม่มีเวลาดูแลบุตร เด็กจึงถูกปล่อยปละละเลยอันจะทำให้เกิดปัญหาในระดับครอบครัวและสังคมตามมา
3. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วทำให้บิดามารดาส่วนหนึ่งส่งเสริมให้บุตรมีค่านิยมทางวัตถุผลประโยชน์ และเข้าใจผิดคิดว่าสามารถใช้วัตถุและเงินทดแทนความรักความเอาใจใส่แก่บุตรได้
4. บิดาและมารดาขาดความเข้าใจในการเป็นพ่อแม่ที่มีคุณภาพและไม่สามารถเื้ออำนวยการพัฒนาของเด็กตามวันทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ที่รวมถึงการทำร้ายทารุณลูกด้วย
5. ยังมีแม่อีกจำนวนมากที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หรือแม่ไม่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่นานตามเกณฑ์มาตรฐานการพัฒนาลูก ทั้งนี้ เพราะระเบียบ กฎเกณฑ์ และ

บริการต่าง ๆ เช่น การลาคลอดไม่เอื้ออำนวย หรือแม่และพ่อ ตลอดจนบุคคลในครอบครัวมีเจตคติที่ไม่ถูกต้องต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

6. ครอบครัวยังอบรมเลี้ยงดูลูกโดยใช้วิธีการดั้งเดิม เช่น ลูกไม่มีสิทธิมีเสียงในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น ซึ่งขัดต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในปัจจุบันเกี่ยวกับการพัฒนาคน พัฒนาศักยภาพตลอดจนวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของสมาชิกสังคม ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของเด็ก โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และชีวิตของเขา รวมทั้งพฤติกรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน
7. เนื่องจากวัฒนธรรมการเลี้ยงดูที่ให้ความสำคัญและให้โอกาสแก่ลูกชายมากกว่าลูกสาวและเรียกร้องให้ลูกสาวรับผิดชอบในครอบครัวมากกว่า ซึ่งบางกรณีทำให้ลูกสาวเสียโอกาสความก้าวหน้าในชีวิต
8. ค่านิยมที่ครอบครัวเลือกปฏิบัติระหว่างหญิงและชาย ในการเลี้ยงดูลูก ทำให้เด็กเรียนรู้การเลือกปฏิบัติระหว่างเพศอย่างไม่ถูกต้องและมีอคติทางเพศ
9. สตรีในครอบครัวส่วนใหญ่รับภาระการเป็นมารดาโดยไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้เป็นสามีในการฝึกอบรมเลี้ยงดูลูก ทั้ง ๆ ที่ลูกต้องการความเอาใจใส่และความรักจากทั้งบิดาและมารดาควบคู่กันไป อันจะเป็นผลให้เด็กมีพัฒนาการรอบด้านและสมดุลมากขึ้น

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการเป็นสามีภรรยา

1. ปัญหาครอบครัวที่มีผลกระทบทางใจและกายของคู่สมรส คือ การประพฤตินอกใจ การจดทะเบียนซ้อน การมีภรรยาน้อย การประพฤติด้านทางเพศมั่วเมาในสถานบันเทิงเรีงรมย์ การคิดในอบายมุข เช่น กินเหล้า เล่นการพนัน เหล่านี้ล้วนส่งผลให้มีการทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย การแยกกันอยู่และการหย่าร้างมากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อจิตใจ อนาคต ตลอดจนการซึมซับแบบอย่างที่ไม่ดีแก่ลูก
2. ชายและหญิงขาดความรู้เรื่องครอบครัวศึกษาทั้งก่อนและหลังสมรสทำให้ขาดความเข้าใจกันและกัน ตลอดจนคุณธรรมและจริยธรรมในการครองเรือน อันมีผลต่อความสัมพันธ์และความมั่นคงของครอบครัว
3. สามีและภรรยาขาดความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ของชายและหญิง และความรู้เกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์

4. ปัญหาด้านเศรษฐกิจในครอบครัว รวมทั้งการมีรายได้และวิธีการใช้จ่ายใช้สอยอย่างไม่ถูกต้องเหมาะสมของสมาชิกในครอบครัว ทำให้ครอบครัวเกิดปัญหาและส่งผลกระทบต่อสัมพันธภาพระหว่างสามีและภรรยา
5. ค่านิยมเรื่องสตรีและบุรุษมีฐานะไม่เท่าเทียมกันทางด้านเพศ ทำให้มีมาตรฐานพฤติกรรมไม่เสมอภาค อันเป็นรากเหง้าของปัญหาการประพฤตินอกใจ ปัญหาการค้าบริการทางเพศ และความไม่ยุติธรรมทางสังคมต่าง ๆ
6. ค่านิยมที่เห็นว่าเพศหญิงเป็นเพศที่ต่ำต้อยหรือด้อยกว่าชายและอนแอทำให้สามีเอารัดเอาเปรียบภรรยาทางเพศ รวมไปถึงการข่มขืนและการทำร้ายทารุณภรรยา
7. บทบาทของภรรยาที่ใช้เวลาเลี้ยงดูลูก ทำงานบ้านปรนนิบัติคนในบ้าน ครอบครัว และภาระทางเศรษฐกิจ ทำให้ต้องทำงานหนักเพิ่มขึ้นและไม่มีเวลาพัฒนาตนเองในขณะเดียวกัน สามียังมีส่วนช่วยเหลือภาระงานบ้านและเลี้ยงดูบุตรน้อยมาก
8. การนิยมรักร่วมเพศ ซึ่งเป็นจุดปัญหาด้านการยอมรับจากสังคม รวมทั้งด้านกฎหมายและสำหรับบางคนเกี่ยวกับประเด็นด้านศาสนาและศีลธรรม
9. ภัยจากโรคเอดส์จะกระทบความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา รวมทั้งระหว่างพ่อแม่กับบุตร
10. จะมีประเด็นเกี่ยวกับกฎหมายครอบครัว ในบริบทของสิทธิเด็กและสิทธิสตรี

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในครอบครัว

1. เนื่องจากครอบครัวเด็วมียากขึ้น บทบาทของผู้สูงอายุในการที่จะช่วยเหลือกิจการของครอบครัวต้องลดลงไป ทำให้สังคมคลายความสำคัญของผู้สูงอายุแลทำให้ผู้สูงอายุเห็นว่าตัวเองหมดความสำคัญและถูกทอดทิ้ง
2. ผู้สูงอายุถูกปล่อยให้อยู่ตามลำพังต้องอยู่คนเดียวเป็นจำนวนมากขึ้น เพราะครอบครัวไม่สามารถเลี้ยงดูได้ หรือไม่เลี้ยงดูทำให้ผู้สูงอายุอยู่ในสภาวะยากลำบากโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ยากจนและอาจเจ็บป่วยหรือพิการอีกด้วย
3. ผู้สูงอายุในชนบทเป็นจำนวนมากถูกทอดทิ้งให้รับภาระเลี้ยงดูหลานเนื่องด้วยพ่อแม่ไปประกอบอาชีพในที่อื่นอื่น ๆ ซึ่งทวีความทุกข์ยากเมื่อได้รับเงินเพียงพอที่จะใช้ในการดำรงชีวิตและเลี้ยงดูหลาน หรือบางทีตนเองก็ไม่สามารถทำมาหาเลี้ยงชีพได้
4. สมาชิกในครอบครัวขาดความรู้ความเข้าใจในความต้องการของผู้สูงอายุและผู้สูงอายุอาจขาดความรู้ความเข้าใจในการปรับตัวของตนเอง

5. จำนวนผู้สูงอายุที่มากขึ้นจะเป็นสตรีส่วนใหญ่และผู้สูงอายุทั้งชายหญิงขาดการเตรียมตัวเป็นผู้สูงอายุ เช่น เตรียมตัวช่วยเหลือตนเอง หรือเตรียมการไว้สำหรับผู้สูงอายุที่โคเคเดียว เป็นต้น

4.4 ปัญหาเกี่ยวกับโครงสร้างหรือลักษณะของครอบครัวที่ทำให้มีความเสี่ยงสูง

ลักษณะของครอบครัวที่มีแนวโน้มจะมีปัญหาหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นครอบครัวเสี่ยงได้แก่

1. ครอบครัวที่ขาดความสมบูรณ์ทางองค์ประกอบ อาทิ การมีแต่พ่อหรือแม่เท่านั้นกับลูก ปู่ย่าตายาย หรือญาติผู้ใหญ่อยู่กับหลาน แม่เลี้ยงพ่อเลี้ยงกับลูก เด็กอยู่กับผู้ใหญ่ที่ไม่ใช่พ่อแม่หรือญาติหรือเด็กอยู่ตามลำพัง เป็นต้น
2. ครอบครัวที่ขงจนมาก โดยพ่อแม่ทั้งสองคนหรือผู้ใดคนหนึ่งไม่มีรายได้และมีลูกที่จะต้องเลี้ยงหลายคน
3. ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่หรือสมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วยเรื้อรังหรือทุพพลภาพและยากจน
4. ครอบครัวเรื้อรังไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือครอบครัวที่ต้องโยกย้ายที่อยู่อาศัยอยู่เนื่อง ๆ
5. ครอบครัวที่พ่อแม่แยกกันอยู่ อันเนื่องมาจากอาชีพ การมีปัญหาระหว่างกัน การหย่าร้างที่เกิดจากความไม่เข้าใจ และพ่อหรือแม่ไม่รับผิดชอบในครอบครัวหลังการหย่าร้าง
6. ครอบครัวที่มีแม่เป็นเยาวชนวัยรุ่น ที่ตั้งครรภ์โดยไม่ตั้งใจหรือไม่มีพ่อขาดการมีวุฒิภาวะที่เหมาะสมในการเลี้ยงดูลูก และแม่อาจไม่มีรายได้

5. เหตุแห่งปัญหา

ความอ่อนแอและสภาวะวิกฤตในครอบครัว เกิดจากสาเหตุที่สำคัญ ดังนี้

1. การขาดความพร้อมของพ่อแม่ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสุขภาพ มีร่างกายแข็งแรง มีอายุเหมาะสม ไม่เป็นโรคติดต่อหรือเจ็บป่วยเรื้อรัง ด้านจิตใจอารมณ์ที่จะต้องมีความเหมาะสมที่จะรับภาระการเป็นพ่อแม่ ด้านสังคม เช่น มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะประกอบอาชีพ มีรายได้เลี้ยงครอบครัว เป็นต้น
2. สภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อครอบครัวไม่อาจทำบทบาทหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์และไม่อาจปรับตนเองได้ ครอบครัว

ที่อ่อนแอก็จะยังได้รับผลกระทบรุนแรง โดยขาดสวัสดิการ ครอบครัวที่อ่อนแอก็จะยังได้รับผลกระทบรุนแรง โดยขาดสวัสดิการครอบครัวที่เหมาะสมรองรับ

3. สังคมไม่ตระหนักในความสำคัญของครอบครัวว่าครอบครัวมีผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม จึงขาดจิตสำนึกและพลังร่วมกันจากทุกสถาบันในสังคมที่จะพัฒนาครอบครัวป้องกันและแก้ปัญหาครอบครัว
4. สื่อมวลชนเป็นสถาบันสังคมที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อครอบครัวและสมาชิกของสังคม ยังไม่ได้ให้ความสนใจในการพัฒนาครอบครัวเพียงพอ บางส่วนของสื่อมวลชนได้ตกย่ำให้เกิดผลทางลบแก่ผู้รับสารอย่างกว้างขวางต่อเนื่อง เช่น การปลุกฝังค่านิยมฟุ้งเฟ้อมอมเมา การใช้ความรุนแรง พฤติกรรมที่ส่ออนทางเพศการผลิตสื่อลามกต่าง ๆ เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาครอบครัวที่มีคุณภาพและมีความมั่นคง

6. แนวโน้มในอนาคต

มีความจำเป็นต้องติดตาม ศึกษาและเฝ้าระวังแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงสถาบันครอบครัวในอนาคต เพื่อให้สามารถดำเนินการในมิติทางรุก คือ เน้นการพัฒนาและป้องกันปัญหา ให้มากกว่าการตามแก้ปัญหา ดังที่เป็อยู่ทั้งในอดีตและปัจจุบันในภาพรวมทั่วไป พอจะคาดคะเนแนวโน้มของสถาบันครอบครัวในอนาคตได้ ดังนี้

1. ลักษณะครอบครัวเดี่ยวจะยังมีเพิ่มขึ้น และจะมีความหลากหลายของลักษณะครอบครัวเดี่ยว กล่าวคือ มี พ่อแม่และลูกหรือมีผู้สูงอายุกับหลาน (โดยที่บิดามารดาย้ายถิ่นฐานเพื่อประกอบอาชีพ) หรือมีสตรีเป็นหัวหน้าครอบครัวและลูก ๆ คือเป็นผู้ไร้คู่ต้องดูแล ๆ คนเดี่ยว เนื่องมาจากการทอดทิ้งหรือการแยกไปมีอาชีพของสามี ตลอดจนจนอาจมีเด็ก ๆ ที่ต้องอยู่กันตามลำพังโดยไม่มีพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่
2. ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัวจะเปลี่ยนไป ทั้งระหว่างหญิงชาย สามีภรรยา บิดามารดากับบุตร หรือญาติผู้ใหญ่กับบุตรหลาน โดยมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนมีการเคลื่อนย้ายถิ่นมากขึ้น การรัดตัวของการทำงานจะมีผลให้สมาชิกในครอบครัวมีเวลาอยู่ด้วยกันน้อยลง
3. รูปแบบ วิธีการหาควมมีหลากหลายกว่าแต่ก่อน การหย่าร้างมีเพิ่มขึ้น และสังคมยอมรับปัจจัยเหตุของการหย่าร้างมากขึ้น

4. คนโสดมีจำนวนเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะสตรี อันเนื่องจากการมีการศึกษาและการมีอาชีพมากขึ้น ประกอบกับการยอมรับสถานะความเป็นโสดของสตรีในสังคมไทย
5. หญิงและชายที่อยู่ร่วมกันโดยมิได้จดทะเบียนสมรสจะมีมากขึ้น อันจะส่งผลให้กระทบกระเทือนต่อสถาบันครอบครัวและสถานภาพของลูก
6. จะมีการใช้เทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมความสะดวกต่าง ๆ ในภาระกิจดูแลครอบครัวมากขึ้นแต่สตรีก็ยังคงรับผิดชอบครอบครัวพร้อม ๆ กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ บุรุษไม่เปลี่ยนแปลงค่านิยมและพฤติกรรมมาช่วยแบ่งเบาภาระภายในบ้านให้มากขึ้น
7. สตรีจะมีการศึกษามากขึ้นและมีอาชีพนอกบ้าน โอกาสที่ทั้งสตรีและบุรุษจะมีส่วนร่วมกันในการตัดสินใจของครอบครัวก็จะมีมากขึ้นด้วย
8. คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้านสาธารณสุขจะส่งผลให้บุคคลมีอายุยืนมากขึ้น ซึ่งหมายถึงผู้สูงอายุในครอบครัวจะมีมากขึ้นด้วย
9. มีความจำเป็นในการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม โดยเฉพาะในด้านสวัสดิการครอบครัวให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานะเงื่อนไขและปัจจัยต่าง ๆ ของสังคมไทย ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของครอบครัวสถาบันสังคมอื่น ๆ และชุมชนเป็นหลัก

7. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8

(พ.ศ. 2540-2544)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 ได้ให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวเป็นอย่างมาก โดยกล่าวถึงการพัฒนาสถาบันครอบครัวในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของแผนพัฒนา ฉบับที่ 8

วัตถุประสงค์ของแผนข้อ (2) มีดังนี้

“เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้มีความมั่นคงและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน ให้สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของคน รวมทั้งให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากยิ่งขึ้น”

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

ยุทธศาสตร์ ข้อ 3.2 ได้กล่าวถึงสถาบันครอบครัว ในฐานะสภาพแวดล้อมของสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาคน ดังนี้

“การพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาคน ประกอบด้วยแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน การสร้างโอกาสให้คน ครอบครัว ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองและสังคม การพัฒนาระบบความมั่นคงของสังคมเพื่อสร้างหลักประกันด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง การเสริมสร้างจิตความสามัคคีในระบบอำนาจความยุติธรรมและระบบความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่ประชาชน และการส่งเสริมให้วัฒนธรรมมีบทบาทในการพัฒนาคนและประเทศให้สมดุลและยั่งยืน”

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

1. การพัฒนาศักยภาพของคนไทย

ก. โครงสร้างและการกระจายตัวของประชากร

ปรับปรุงคุณภาพและการแบ่งเบาภาระที่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชายในการวางแผนครอบครัววิธีต่าง ๆ รวมทั้งรณรงค์เผยแพร่และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องให้ประชาชนตระหนักถึงประโยชน์ของการมีครอบครัวขนาดที่เหมาะสม

ข. การพัฒนาศักยภาพของคนด้านจิตใจ

- (1) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา องค์กรศาสนา ฯลฯ ในการพัฒนาจิตใจของนักเรียนนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- (2) สนับสนุนให้มีกิจกรรมและสถานที่ ที่ให้สมาชิกในครอบครัวและชุมชนประกอบกิจกรรมร่วมกัน เช่น สวนสาธารณะ สนามกีฬา ห้องสมุด เป็นต้น

ค. การพัฒนาสติปัญญา ทักษะ และฝีมือแรงงาน

- (1) และพ่อแม่ มีความรู้เกี่ยวกับชีวิตครอบครัวและวิธีการเลี้ยงลูกที่ถูกต้องเหมาะสม โดยมอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสานการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน

- (2) สนับสนุนและส่งเสริมให้เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการเตรียมความพร้อมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กสถานรับเลี้ยงเด็กในที่ทำงานและในสถานประกอบการ โดยดำเนินการร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และครอบครัว

ง. การพัฒนาสุขภาพและพลานามัย

- (1) สนับสนุนให้มีบริการตรวจสุขภาพแก่ผู้สมรสก่อนแต่งงาน ก่อนมีบุตร และสตรีที่อยู่ระหว่างตั้งครรภ์ และใช้การวางแผนครอบครัวสำหรับป้องกันและคัดกรองโรคพันธุกรรม โรคติดต่อในครรภ์และความพิการแต่กำเนิด เพื่อให้ได้ทารกที่สมบูรณ์ และเป็นการส่งเสริมสุขภาพทารกตั้งแต่ออยู่ในครรภ์
- (2) สนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพจิตอย่างเป็นองค์รวมทั้งการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว การลดปัญหาการใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ การแก้ไขปัญหายาเสพติดและการพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม
- (3) สนับสนุนการณรงค์ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ครอบครัวมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ตลอดจนให้บริการด้านฟื้นฟูสุขภาพ

จ. การพัฒนาประชากรกลุ่มผู้ด้อยโอกาส

- (1) เสริมสร้างศักยภาพของครอบครัว เครือญาติและชุมชนให้สามารถดูแลสุขภาพและรู้จักวิธีการพยาบาลเบื้องต้นแก่เด็กในกรณีทราบภาวะการติดเชื้อเอชไอวี และมีอาการเจ็บป่วยเป็นครั้งคราว โดยเน้นการวางแผนบริการเด็กร่วมกันระหว่างครอบครัวและสถานบริการหรือองค์กรเอกชน
- (2) ส่งเสริมให้มีการจัดฝึกอบรม เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ครอบครัว ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องการป้องกัน ช่วยเหลือ ฟื้นฟูและพัฒนาคนพิการให้สามารถพึ่งตนเองได้

- (3) สนับสนุนครอบครัวที่มีคนพิการหรือเจ็บป่วยเรื้อรังให้ได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนและบริการของภาครัฐและเอกชนอย่างเหมาะสมทันการและทั่วถึง
- (4) ส่งเสริมให้ครอบครัวเห็นความสำคัญและเอาใจใส่ดูแลผู้สูงอายุควบคู่ไปกับการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว รวมทั้งพิจารณาให้สิ่งจูงใจแก่บุตรหรือญาติที่ดูแลผู้สูงอายุที่ยากจน

2. การพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนา

ก. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน

- (1) สอดแทรกความรู้เรื่องครอบครัวศึกษาและการเสริมสร้างทักษะชีวิตในหลักสูตรการเรียนการสอนทุกระดับ โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษา รวมทั้งการพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างถูกต้องและสามารถถ่ายทอดความรู้ในวงกว้าง
- (2) ส่งเสริมการวิจัย พัฒนา และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลป วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามเพื่อสร้างศักยภาพความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน
- (3) ส่งเสริมให้มีการนำศักยภาพของผู้สูงอายุที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ด้านต่างๆ มาใช้ประโยชน์ในการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ครอบครัว ชุมชนและสังคมส่วนรวม
- (4) สนับสนุนและกระตุ้นให้สื่อมวลชนเสนอสื่อที่สร้างสรรค์ชีวิตครอบครัวและชุมชน เช่น บทบาทของการเป็นพ่อแม่ลูกที่ดี รวมถึงการแบ่งภาระรับผิดชอบในครัวเรือน ความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้มีพัฒนาการตามวัย เป็นต้น
- (5) ส่งเสริมให้องค์กรทางสังคมทุกฝ่าย เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันทางศาสนา สื่อมวลชน สถาบันการศึกษาทั้งส่วนกลางและภูมิภาค ฯลฯ เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของบ้าน วัด โรงเรียน
- (6) สนับสนุนและการกระตุ้นให้สถาบันการเงินเอกชนจัดระบบสินเชื่อเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของครอบครัวและชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ

- (7) พัฒนาระบบประสานงานการให้บริการแก่ครอบครัวในรูปแบบเปิดเสรีซึ่งตอบสนองความต้องการด้านต่าง ๆ ในแต่ละชุมชน เช่น การจัดบริการดูแลเด็กและผู้สูงอายุ การให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย และให้ความรู้เกี่ยวกับชีวิตการครองเรือน เป็นต้น
- (8) จัดสวัสดิการสงเคราะห์และบริการฟื้นฟู บำบัดและพัฒนาแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม เช่น ครอบครัวที่มีคนพิการ ครอบครัวที่มีผู้ป่วยเรื้อรังและทุพพลภาพ ครอบครัวมีแต่ผู้สูงอายุและเด็ก เป็นต้น โดยให้ความช่วยเหลือทางการเงินที่มีหลักเกณฑ์ชัดเจน
- (9) ส่งเสริมบทบาทของครอบครัวและชุมชนในการจัดสวัสดิการชุมชนที่จะดูแลและเฝ้าระวังคนในครอบครัวและชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้เสี่ยงและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เช่น ครอบครัวที่ยากจนและไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐ ผู้ติดเชื้อเอดส์ ผู้สูงอายุและเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เป็นต้น
- (10) สนับสนุนให้ชุมชนเป็นแหล่งศูนย์กลางในการพัฒนาความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและชุมชน เพื่อให้สมาชิกมีกิจกรรมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นต้น
- (11) กำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานพัฒนาครอบครัวและชุมชนอย่างเป็นองค์รวม ร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีหน่วยงานวิชาการให้การสนับสนุนในเรื่องข้อมูลและความรู้ที่เป็นสหวิชาการทั้งในองค์ความรู้สากลและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- (12) สร้างระบบการติดตามประเมินผลด้านการพัฒนาครอบครัวและชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยที่องค์กรชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ต่อการวางแผนและการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
- (13) ส่งเสริมให้สื่อมวลชนทำหน้าที่ที่รณรงค์เผยแพร่ค่านิยมที่เหมาะสมต่อสังคมในวงกว้างและต่อเนื่อง เช่น บทบาทความสัมพันธ์อันเหมาะสมระหว่างชายหญิง การจัดอคติทางเพศและความรุนแรงในครอบครัว การป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำทารุณทางเพศต่อเด็ก เป็นต้น

ข. การพัฒนาระบบความมั่นคงทางสังคม

รณรงค์แก้ไขปัญหามลพิษในครอบครัวและการทำร้ายทารุณทางร่างกาย จิตใจ และทางเพศต่อเด็กและสตรี เช่น สร้างความรู้ความเข้าใจให้สังคมตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบขยายบริการ การให้คำปรึกษาแก่ครอบครัวที่มีปัญหาให้ทั่วถึงมากยิ่งขึ้น เป็นต้น โดยให้ความคุ้มครองเบาะไม่กระทำการซ้ำเติมต่อผู้ถูกระทำ

8. นโยบายและแผนระยะยาวด้านครอบครัว (พ.ศ. 2538-2548)

ก. นโยบาย

1. สนับสนุนให้สถาบันครอบครัวมีความมั่นคงเพื่อทำหน้าที่ได้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์ตามคุณลักษณะของครอบครัวไทยที่พึงประสงค์
2. ส่งเสริมให้สมาชิกครอบครัวได้เข้าเฝ้าพบปะของสามีภรรยา บิดามารดา ลูกหลาน และผู้สูงอายุ เพื่อให้ประสานและเกื้อกูลความสัมพันธ์ภายใน ครอบครัวให้แน่นแฟ้นมากขึ้น
3. ปรับปรุงกฎหมาย กฎและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว เพื่อให้เกิดความ สันพันธ์อันดี และการเคารพในคุณค่าและสิทธิของกันและกันระหว่าง สมาชิกภายในครอบครัว
4. รณรงค์ให้มีการคุ้มครองครอบครัว ตลอดจนสวัสดิการและบริการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาครอบครัว
5. ส่งเสริมการศึกษาวิจัย ศึกษาวิจัยครอบครัวให้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งรวบรวมและ วิเคราะห์ข้อมูลข้อสนเทศเกี่ยวกับครอบครัว
6. ให้มีกลไกการดำเนินงาน การจัดงาน การประสานงานและการติดตามและ ประเมินผลงาน
7. สนับสนุนให้องค์กรเอกชน ภาครัฐกิจเอกชนองค์กรชุมชนและประชาชน รวมทั้งเด็กเยาวชน ผู้ใหญ่มีส่วนร่วมในกาพัฒนาครอบครัวอย่างต่อเนื่องและ จริงจัง

ข. แผนงาน

1. แผนงานพัฒนาศักยภาพของครอบครัว

- 1.1 ให้ความรู้ด้านการเป็นสามีภรรยาที่ดี และการเป็นบิดามารดาที่เหมาะสม และรับผิดชอบกับคู่สมรสก่อนแต่งงานและพึงแต่ง เพื่อเตรียมพร้อมที่จะมีครอบครัว และเป็นการป้องกันปัญหาครอบครัวด้วย
- 1.2 ให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วไปด้านครอบครัวศึกษา เพศศึกษา สตรีศึกษา และการพัฒนาเด็ก
- 1.3 ให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของสามีภรรยาที่ดี มีคุณธรรมและการดำเนินชีวิตครอบครัวให้ร่มเย็นเป็นสุข
- 1.4 ให้ความรู้จิตวิทยาของผู้สูงอายุแก่ทั้งผู้สูงอายุและครอบครัวที่มีผู้สูงอายุ รวมทั้งการเตรียมตัวเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ
- 1.5 ส่งเสริมบทบาทของความเป็นพ่อที่มีคุณภาพ ให้บุรุษมีความภูมิใจในบทบาทของพ่อ รวมทั้งส่งเสริมให้บุรุษมีส่วนร่วมในการดูแลรับผิดชอบครอบครัวและเลี้ยงดูอบรมลูกให้มากขึ้นด้วย
- 1.6 ณรงค์ให้ปรับเปลี่ยนค่านิยมให้รักการมีสามีหรือภรรยาคนเดียวและลด เลิกความสับสนทางเพศ หรือการล่วงประเวณี
- 1.7 ณรงค์ให้บุรุษมีส่วนร่วมจริงจังกในการวางแผนครอบครัว
- 1.8 ณรงค์ให้ครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งกิจกรรมนันทนาการด้วย
- 1.9 ส่งเสริมให้สถาบันสื่อมวลชนให้ความสนใจด้านครอบครัวในด้านการจัดทำสื่อต่าง ๆ รายการจัดทำละคร หรือภาพยนตร์ ตลอดจนสารคดี เพื่อเพิ่มความตระหนักแก่ประชาชนในเห็นความสำคัญของครอบครัว และปรับเปลี่ยนค่านิยมทางสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาครอบครัว
- 1.10 ณรงค์ยุติการปฏิบัติต่อกันและกันในครอบครัวที่ให้ความรุนแรงทั้งทางกาย ทางเพศ ทางวาจา ทางอารมณ์ และทางใจ
- 1.11 ส่งเสริมสถาบันศาสนาให้มีส่วนร่วมในการจรรโลงและพัฒนาครอบครัว
- 1.12 ส่งเสริม สนับสนุนสถาบันครอบครัวให้พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ
- 1.13 ส่งเสริมให้ครอบครัวตระหนักความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและมีบทบาทในการดูแลสิ่งแวดล้อม

2. แผนงานด้านกฎหมาย

- 2.1 ปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ ที่เกี่ยวกับครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธอันดี และการเคารพในคุณค่าและสิทธิของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว
- 2.2 เผยแพร่กฎหมาย กฎ และระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับครอบครัวและเกี่ยวกับการดำเนินการด้านนิติกรรม ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในครอบครัว
- 2.3 เร่งรัดจัดให้มีศาลเยาวชนและครอบครัว หรือ แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวตามความเหมาะสมให้ครบทุกจังหวัดทั่วราชอาณาจักร
- 2.4 จัดให้มีบริการทางกฎหมายแก่ครอบครัวที่มีปัญหา โดยหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน
- 2.5 เร่งรัดให้มี พ.ร.บ. สวัสดิการสังคม พ.ร.บ.สงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ซึ่งมีความสำคัญเกี่ยวกับบทบาทของครอบครัวอย่างมาก

3. แผนงานด้านคุ้มครองและสวัสดิการ

- 3.1 พัฒนาคุณภาพและขยายบริการแนะแนวและบริการให้คำปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว ให้กระจายตัวมากขึ้น
- 3.2 รมรณรงค์ให้หน่วยงานราชการและภาคเอกชนจัดบริการช่วยเหลือปัญหาแก่ครอบครัว และให้ ก.พ. เพิ่มอัตราเจ้าหน้าที่ ด้านนี้ให้แก่องค์กรที่เกี่ยวข้อง
- 3.3 รมรณรงค์ให้มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพงานแนะแนวครอบครัว โดยเฉพาะการจัดการ การฝึกอบรม แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ระหว่างนักวิชาการ และนักปฏิบัติการ เป็นครั้งคราวอย่างต่อเนื่อง
- 3.4 ดำเนินการให้สวัสดิการครอบครัว เช่น การลาคลอดที่ขยายช่วงเวลายาวขึ้น และการเลี้ยงดูกับดักนมแม่ สวัสดิการเด็กปฐมวัย สวัสดิการผู้สูงอายุ สวัสดิการครอบครัวที่อยู่ในภาวะเสี่ยงในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น
- 3.5 เด็กและหญิงในแรงงานและครอบครัวที่อยู่ในภาวะยากลำบาก เช่น ครอบครัวเร่ร่อน เป็นต้น
- 3.6 ส่งเสริมให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรและบริษัทธุรกิจ เอกชนต่าง ๆ รวมทั้งชุมชนจัดให้บริการด้านครอบครัวศึกษา สถานที่

พักผ่อนหย่อนใจ จัดนันทนาการ จัดสถานเลี้ยงเด็กในที่ทำงาน และกิจกรรมอื่น ๆ ที่ช่วยให้ครอบครัวมั่นคงทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์

4. แผนงานด้านวิจัยและด้านข้อมูลข้อเสนอ

- 4.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการศึกษาวิจัยในงานด้านต่าง ๆ เช่น การวิจัยศึกษาสภาวะโครงสร้าง และ ความเป็นไปภายในครอบครัว ในรูปแบบต่าง ๆ และผลกระทบที่มีต่อครอบครัว เป็นต้น
- 4.2 การวิจัยเปรียบเทียบเรื่องครอบครัวที่มาจากลักษณะเศรษฐกิจและสังคมต่าง ๆ
- 4.3 การศึกษาเรื่องครอบครัวกับเศรษฐกิจ ครอบครัวกับกฎหมาย ครอบครัวกับวัฒนธรรม ครอบครัวกับศาสนา ครอบครัวกับสังคม และครอบครัวกับการเลี้ยงดูอบรมเด็ก เป็นต้น
- 4.4 ศึกษาและพัฒนาระบบสวัสดิการครอบครัวที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย
- 4.5 ศึกษาและพัฒนาคุณภาพและระบบบริการ แนะนำครอบครัวรวมทั้งพัฒนาเครือข่ายงานบริการให้มีการกระจายตัวที่เหมาะสมและประสานกัน
- 4.6 รณรงค์ให้หน่วยงานที่มีทุนวิจัยสนใจปัญหาครอบครัวให้มากขึ้น
- 4.7 จัดให้มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยแก่ประชาชน
- 4.8 จัดให้มีระบบการเก็บ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ข้อมูลด้านครอบครัว และข้อมูลข้อเสนออื่นที่เกี่ยวข้องกัน

5. แผนพัฒนากลไก องค์กรชุมชนและประชาคม การจัดการ การระดมทรัพยากร การติดตามและประเมินผลงาน

- 5.1 ให้องค์กรปกครองท้องถิ่นทุกประเภทและระดับมีหน้าที่พัฒนาสถาบันครอบครัว รวมทั้งให้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้ข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เทศมนตรี อาสาสมัครชุมชน เป็นต้น ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง

ที่ดีในการเป็นสมาชิกครอบครัวที่รับผิดชอบ ตลอดจนยุติการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

5.2 จัดให้มีการทำแผนปฏิบัติการ ทำโครงการและกิจกรรมพร้อมดำเนินการให้มีการติดตามและประเมินผลงาน

5.3 ให้สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ เป็นกลไกและแกนนำในการส่งเสริมและประสานงานด้านครอบครัว

9. แผนปฏิบัติการที่จะดำเนินการได้ในปี พ.ศ. 2540-2544***

1. แผนการพัฒนาครอบครัวดีมีสุขโดยชุมชน
2. แผนพัฒนาครอบครัวศึกษา
3. แผนให้การบริการแนะแนวครอบครัว
4. แผนการผลิตสื่อ
5. แผนการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย
6. แผนรณรงค์ให้เห็นความสำคัญของพ่อและแม่ โดยเฉพาะเรื่องความรับผิดชอบต่อครอบครัวของพ่อ
7. แผนรณรงค์จัดการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัว
8. แผนนันทนาการของครอบครัวและชุมชน
9. แผนการวิจัย